

"IK HEB LAST VAN MINE"

Een gesprek met 'rebel with a cause' Niklaas Deboutte
(*META*)

De architectenwereld is een wereld van ego's. Een boutade? Misschien wel. Maar wordt een architect niet verwacht een bepaald ego te hebben, een vorm van artistiek dedain, een mystificerend alter ego dat de sérieux van z'n architectuur meer in de verf moet zetten en z'n rol als maatschappelijk relevant denker moet ondersteunen? Anno 2024 merken we dat architectenbureaus nog zelden de naam van de oprichters in zich dragen. Er duiken eerder generieke namen op, zoals *BLAF* of *ZOOM architecten*. Is identiteit van het werk belangrijker dan die van de auteur of primeert het denken van het ontwerperscollectief op dat van de architect als individu?

Groep Planning was de eerste architectenvennootschap in België die ook uitpakte met een abstracte naam. Al dan niet toevallig het bureau van onder anderen vader Deboutte. Andere bureaus volgden. Onze gesprekspartner, Niklaas Deboutte, startte in 1991 met *META* een bureau met een niet mis te verstane naam die grootse ambities verraadde. Medeoprichter Niklaas Deboutte kreeg niet alleen door de eigenzinnige architectuur maar vooral door bepaalde quotes het label 'architect-non-conformist'. We zijn vooral benieuwd naar wie of wat daarachter schuilgaat.

Niklaas Deboutte

Architectuur is een attitude

Een gesprek met Niklaas Deboutte is meer dan enkel praten over architectuur. Het gaat over contrasten. Alleen al zijn stoere uiterlijk met zwarte kledij, kaal hoofd, lange baard en een ring aan elke vinger staat in schril contrast met de aimabele manier van praten en zijn 'zijn'. Met eenvoudige begrippen en een uitgepuurde taal graaft hij diep in het leven als alleenstaande vader, architect-vennoot en de maatschappelijke relevantie van architectuur. Hij springt moeiteloos van de ene context naar de andere en doet je als gesprekspartner voelen dat architectuur meer is dan een 'bezigheid', een 'job'. De thema's waarover we spreken, zijn universeel en toepasbaar op alle aspecten van dat leven. En dat is meteen waar *META* voor staat: architectuur is een attitude, geen trend. Het proces is even boeiend als het resultaat. Want 'een *META*-gebouw is een beschouwing over het bouwen waarbij de vorm de functie vormt die fungeert als vorm'.

META-manifest

Als architect moet je jezelf constant afvragen wat architectuur voor mensen kan betekenen en of 'stijlen' of 'trends' daarbij helpen en kunnen leiden tot verantwoorde architectuur. Daarom begonnen Erik Wieërs en Niklaas bij de oprichting van *META* in 1991 niet met het zoeken naar een eerste architectuuropdracht maar met het neerschrijven van een manifest. Sinds 1994 is architect Eric Soors medebestuurder en ondertussen zijn Pietter Lansens, Philip Mathieu en Frederik Bogaerts vennoten geworden. Hoewel het toenmalige *META* en de opdrachten die ze kregen qua schaal en impact niet meer te vergelijken zijn met *META* anno 2024, is het manifest nog altijd even relevant. En dat zegt natuurlijk iets over de tijdloosheid van de inhoud en de architectuur die ze maken.

Beweging

Een van de belangrijkste bepalingen in dat manifest is dat *META* een beweging is voor meta-architectuur. Geen bureau, geen atelier, geen kantoor... een beweging. 'Meta' is Grieks en betekent 'betreffend het onderwerp zelf'. Metafysica is met andere woorden de fysica van de fysica en behandelt metadata, de data over data. Als je je architectuurbeweging *META* doopt, schept dat verwachtingen en kun je veronderstellen dat er nagedacht wordt over de architectuur van de architectuur. En inderdaad, de eigenzinnige no-nonsensepositie die zij met hun architectuur al geruime tijd innemen, bevestigt die veronderstelling. Vast-

geroeste ideeën stellen ze stevast in vraag door rechtstreeks vanuit het bouwproces over architectuur na te denken en door vorm en architectuur van elkaar los te koppelen. *META* heeft een duidelijke missie: logica injecteren in het denkproces dat tot architectuur leidt, los van willekeurige parameters. Al hun ontwerpen beschouwen ze intrinsiek als vrij, ontworpen voor onvoorspelbare gebeurtenissen. Het bouwen is de essentie van architectuur, noch min noch meer. Architectuur is een ambacht met als doel voor ieder vraagstuk de beste oplossing uit te werken.

Project *BMCC Brugge Beeld* Filip Dujardin

architectuur&interieurplatform

 @entrr.be

 @entrr.be

 @entrr_be

Buitengewoon
Belgisch
Bouwen

 entrr.be
magazine

DE
INTERIEUR
BIJBEL

Je hebt het imago van architect-rebel. Moet je om over de architectuur van de architectuur na te denken, om aan decompositie van architectuur te doen, een rebel zijn of op zijn minst een no-nonsensefilosofie hanteren? Je werd op een bepaald moment zelfs de Walter Van Beirendonck van de architectuur genoemd.

Niklaas Deboutte: 'Ik vind "rebel" niet het juiste woord. Ik rebelleer niet, ik stel in vraag. Kritisch zijn en in vraag stellen zijn voor mij een noodzakelijk kwaad. Ik hoor liever de term "non-conformist" in plaats van "rebel". Ik ben niet per definitie tegendraads, maar als het nodig is, ga ik graag het gevecht aan. Bouwheren definiëren architecten-met-een-mening wel eens als koppig. Dat is veelal ten onrechte. *If you don't stand for something, you'll fall for anything.* Misschien vat dit het wel goed samen. Mijn vader was ook architect en een van de belangrijkste lessen die ik van hem meekreeg, was: "Wees te allen tijde kritisch en gedraag je ernaar, wat ook de consequenties mogen zijn." Hij was uiteraard de eerste die geconfronteerd werd met mijn kritische attitude. Hij heeft ermee zijn eigen ouderlijk gezag ondermijnd.' (lacht)

Voelde je zelf iets voor die richting en een toekomst als architect?

'Architect worden was voorbestemd. Maar ik heb dit als positief ervaren. Het is mijn topos. Als ik mijn vader moet geloven – en geloof me, ik moest dat (lacht uitbundig) – was architectuur het hoogste goed. Ook het *PMS* (nu *CLB*, n.v.d.r.) had aanleg voor wiskunde en ruimtelijk inzicht ontdekt. Veel keuze had ik dus niet. Na mijn studies was er geen goesting meer voor productontwikkeling. Na mijn stage bij Jo Crepain begon ik redelijk snel samen met Erik Wieërs na te denken over onze toekomst als ontwerpers. Wij waren complementair. Hij was de denker, ik de doener. Het credo van onze samenwerking volgens Erik toen was: "Jij doet wat ik denk en ik denk wat jij doet." Die symbiose, die twee-eenheid vind je ook terug in het *Manifest. Réfléchir avant d'agir* was het uitgangspunt. Daarom praatten we over een attitude en niet over een stijl. En dat is misschien de reden dat we

Centraal Politiegebouw Kouter Torhout **Beeld** Filip Dujardin

ons nog steeds niet distantiëren van onze eerste ontwerpen, zelfs nu niet met de andere collega's. Wij zijn niet beschaamd van onze eerste "creaties", ze staan nog steeds op onze website. Hoe we nu onze ideeën vertalen, is uiteraard anders, de attitude niet.'

En is dat dan de attitude van een non-conformist?

'Laat het me vechtlust noemen. Hoewel ik op mijn 61ste misschien anders vecht, voel ik nog steeds die drive om te ageren. Als iedereen naar rechts gaat, wil ik nog steeds naar links gaan. Volgens mijn collega's en klanten ben ik een tegendraadse en koppige architect en dat heeft al vaak tot hevige maar broodnodige en opbouwende discussies geleid. En die spanning wil ik graag opzoeken om tot betere ideeën te komen. We zijn 33 jaar bezig en hebben samen een kracht ontwikkeld om die venijnigheid in discussies meer dan te overstijgen. We werken en overleggen samen, elk met zijn of haar kwaliteit en focus, en dat heeft geleid tot een sluitende symbiose.'

De hegeliaanse dialectiek: door het confronteren van these en antithese kom je tot een verlossende synthese, waarbij die synthese op haar beurt these wordt. Op die manier kom je uiteindelijk tot het beste idee?

'Exact! Het is een van mijn stokpaardjes. Er zit zoveel waarde en waarheid in de antithese! Je moet de discussie actief houden. Ik heb een geweldige hekel aan vastgeroeste clichés. Soms is het boeiender een interessante leugen te onderzoeken dan een vervelende waarheid. Ik ben impulsief en bewust ongefilterd in mijn uitlatingen en dat wordt in het assertieve Nederland beter aanvaard dan in het terughoudende Vlaanderen. Daar kan ik zonder schroom zeggen "Ja, ik heb last van visie" zonder dat er meewarig opgekeken wordt. Soms stoot je met die directe aanpak mensen voor de borst, maar uiteindelijk ervaar ik het ook als een soort filter! Mensen die mijn no-nonsense mentaliteit niet appreciëren, zullen dat later met onze architectuur ook niet doen. Als architect moet je niet bekoren, niet pleasen, je moet dingen in vraag durven stellen. Een antithese durven opwerpen.'

A man and a woman are working together at a dark desk in a modern office. The man, who is bald with a grey beard and wearing a black shirt, is leaning over the woman's shoulder. The woman has blonde hair tied in a ponytail and is wearing a dark blue sweater. They are both looking at a computer monitor. On the desk, there is a keyboard, a mouse, a white mug, and some papers. A desk lamp is lit, and there are several potted plants in the background and foreground. The background wall is white with some framed pictures or posters.

Is dat de reden dat je van snelle motoren en harde metal-muziek houdt? Ben je diep in jezelf een cultfiguur of is dat een zoveelste cliché?

'Er zit ongetwijfeld een cultfiguur in mij. *Anger is an energy!* Ik houd van het technische aspect van de dingen. Muziek mag hard en brutaal zijn, maar muziek moet evenzeer intelligent zijn. Ik voel me onrustig als ik geen energie voel. Dat is ook de reden dat ik van snelle motoren houd. Maar ook daar zoek ik de anti-thesen op (licht). Tijdens het motorrijden denk ik aan niets anders. Dan word ik "vergeetachtig". Creativiteit is een wild paard dat getemd moet worden. Een Yamaha R1 met 200 PK is dat ook.'

architectuur&interieurplatform

 @entrr.be

 @entrr.be

 @entrr_be

Buitengewoon
Belgisch
Bouwen

 entrr.be
magazine

DE
INTERIEUR
BIJBEL

Dat is een mooie quote: creativiteit is een wild paard dat getemd moet worden.

'Creativiteit moet je leren "mennen", anders wordt het een ongeleid projectiel en een doel op zich. Gebrek aan vrijheid is de legitimiteit voor creativiteit en creativiteit is het erkennen van het potentieel in bestaande structuren. Architectuur is een bijzonder ernstig metier, je bent immers met de maatschappij en de open ruimte bezig. De oerkracht van creativiteit wordt onderschat en als je die niet onder controle houdt, krijgt het een odium van "dogmatisch hoger ideaal". En dat zie je aan sommige architectuur. Ik houd meer van de stille, intrinsieke kracht van architec-

tuur. Een voorbeeld om te staven wat ik bedoel, is het ontwerp van Libeskind voor de *Boerentoren*. Misdadig vind ik dat. Daar staat de architectuur volledig in het teken van de verheerlijking van de opdrachtgever en zijn architect. Of andersom. Het voorstel is totaal respectloos voor het bestaande gebouw. Verbouwen is luisteren, nieuwbouw is dicteren. bOb Van Reeth zei ooit dat architectuur moet fluisteren, niet schreeuwen. Het ontwerp van Libeskind schreeuwt oorverdovend! Architectuur moet altijd een samengaan zijn van rationaliteit, pragmatiek en een vleugje poëzie. Er ontstaat nooit een goed gebouw zonder een goede architect, maar ook zeker niet zonder goed opdrachtgeverschap. En dat is dan een van de weinige clichés die ik graag onderschrijf (lacht).'

Kleuterschool Xaveriuscollege Borgerhout **Beeld** Filip Dujardin

Enerzijds energie, anderzijds ingetogenheid. Stille kwaadheid?

'Gecultiveerde kwaadheid! Ik voel een duidelijk engagement. Ik beschouw kwaadheid als een toegevoegde waarde. En die mag fysiek zijn. Kwaadheid mag je zien, maar net als die creativiteit moet ze in bedwang gehouden worden om tot iets waardevols te komen. Ik houd niet van cerebrale architectuur. Architectuur mag geen versteende brainstormsessie worden. Architectuur moet gebouwd worden, het doen is een gevolg van het denken,

niet andersom! Het liefst zie ik pragmatische dingen op een poëtische manier vertaald. Daar ontstaat schoonheid. Eind jaren 1980 ben ik wakker geworden door de architectuur van René Greisch. Terwijl anderen, zoals Hans Hollein, Michael Wilford en Michael Graves, bezig waren met een soort vormelijke postmodernistische opsmukarchitectuur, was het alsof hij geen last had van architectuur en teruggreep naar een hedendaagse vorm van *non pedigreed architecture* (architectuur die niet gemaakt werd door architecten maar gebaseerd is op functionele, artistieke en culturele evoluties van de lokale bouwkunst, n.v.d.r.).'

Je was goed in wiskunde. Je houdt van het technische aspect in bijvoorbeeld muziek en motoren. Je begrijpt postmodernisme en vormelijke architectuur niet zo goed. Ik lees in jullie manifest immers dat architectuur ofwel uitgedroogd functionalisme is dat denkt dat de vorm uit de functie volgt, ofwel opgeblazen formalisme dat denkt dat de vorm de functie bepaalt. Is architectuur dan volgens jou/jullie eerder logica, wiskunde?

'Ik houd alleszins van de wiskunde in de muziek en in de architectuur. En ik beschouw meta-architectuur inderdaad als wiskunde. We gaan op zoek naar verbanden. De denkactiviteit die tot architectuur en bouwen leidt, moet doordrongen zijn van logica. Alle ontwerpgegevens en -vragen moeten gekristalliseerd kunnen worden tot een soort wiskundige formule, een logische rede-ning. Je moet op zoek gaan naar de esthetische waarde in de precisie van het denken en het ontwerpen. Het complexe ontwerp-vraagstuk distilleren tot een heel eenvoudig antwoord. Ik houd van normale dingen, van normale architectuur. Ook hierin vind je een vorm van dialectiek terug. Ingewikkelde problemen beantwoorden met eenvoudige, "normale" oplossingen.'

architectuur&interieurplatform

 @entrr.be

 @entrr.be

 @entrr_be

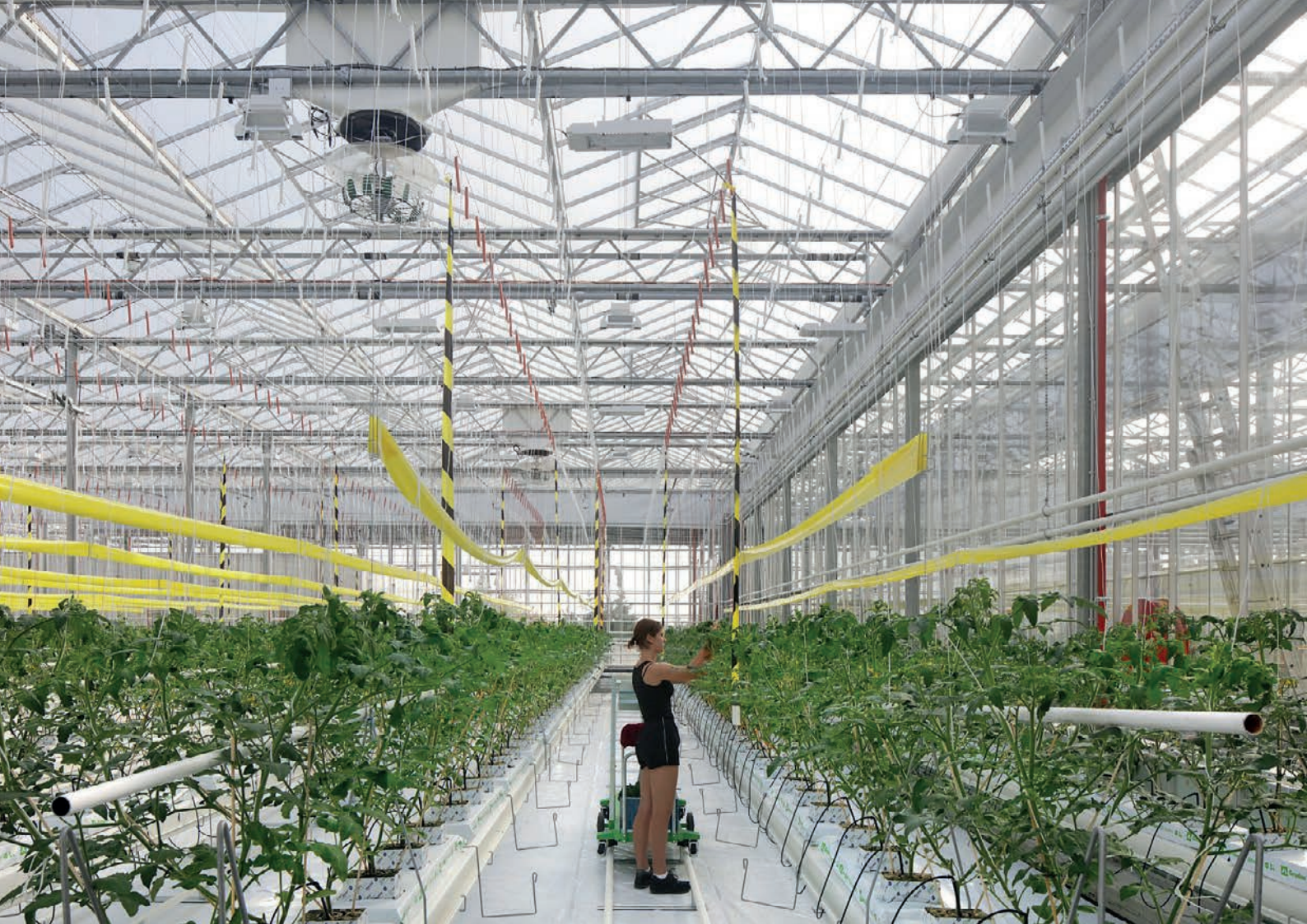
Buitengewoon
Belgisch
Bouwen

 entrr.be
magazine

DE
INTERIEUR
BIJBEL

Dakserre Agrotopia Roeselare **Beeld** Filip Dujardin

En wat normaal is, kun je pas ervaren als je je los kunt maken van de werkelijkheid om naar die werkelijkheid met een kritische blik te kijken?

'Het gevaar bestaat er inderdaad in dat je door naar normaliteit te streven, in de val van de werkelijkheid gaat trappen. Je wordt "kind van je tijd". En dat proberen we te voorkomen door regelmatig terug te vallen op ons manifest, waarin we die tijdloosheid zo belangrijk vinden. Immers, metamodern zijn betekent de inhoud van de term "modern" laten verdwijnen door in elke opdracht telkens opnieuw een andere manier van modern te zijn. En daarom houden we er ook enorm van om aan ontwerpend onderzoek te doen. Het verschil tussen ontwerpend onderzoek en de beroepspraktijk is dat je bij het eerste geen compromissen hoeft te sluiten met de realiteit, wat je met de beroepspraktijk wel moet doen. Zo kun je je conceptontwerp

helder, radicaal en extreem formuleren en veel leesbaardere, normalere architectuur maken. Je moet niet altijd een gebouw uitvinden. Ik geloof heel sterk in generieke architectuur, in een gebouw zonder pretentie, in architectuur die zich inschrijft in de context en die niet roept. In gebouwen die "gewoon" gebouwen willen zijn en het stigma architectuur van zich afwerpen.'

Dit gesprek van enkele uren zindert nog een tijdlang na. Niklaas Deboutte neemt je mee in een gelaagde wereld van schoonheid, kracht, motoren, normaliteit, architectuur, kwaadheid, creativiteit... en nodigt je onbewust uit daarover nog lang na te denken. Een op het eerste gezicht no-nonsensegesprek inspireert om over de waarde en waarheid van architectuur, bouwen en de architect na te denken. Een gesprek dat evolueert tot een *META*-gesprek.

Met dank!

Gegevens architect

Bureau: *META architectuurbureau*

Adres: Grote Kraaiwijk 3, 2000 Antwerpen

Telefoon: +32 3 213 51 60

Website: meta.be

E-mail: info@meta.be

Instagram: @meta_architectuurbureau

